

«Ας ανθίσουν εκατό λουλούδια»

των Ελλήνων

που ήταν κατ' εξοχήν γηγενείς και προσέγγιζαν την ιστορία έχοντας και προσωπικά, ατομικά, οικογενειακά και ευρύτερα συλλογικά, βιώματα. Η δυνατότητα να μαθαίνω βλέποντας και αγγίζοντας τα εμφανή κατάλοιπα της ιστορίας ήταν ένα προνόμιο ανεκτίμητο. Άνθρωποι γειωμένοι στην Ταυρίδα όπως οι Αρατζιώνη, Νεφερίδης, Λαζαρίδης, Μοσχούρης, Ζέκοβα, Μαρινάκης-Μπάμπις κ.ά. μου έδειξαν σπάνια πράγματα, μου έδωσαν υλικά, έγγραφα, βιβλία, φωτογραφίες κ.λπ., αφηγήθηκαν ιστορίες, με οδήγησαν και με ξενάγησαν σε μνημεία, μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους, ναούς και νεκροταφεία και μου γνώρισαν κι άλλους ανθρώπους με γνώση που έχουν μελετήσει πτυχές αυτής της ιστορίας που ξεκινάει σε βάθος πολλών αιώνων και φτάνει στο σήμερα. Γιατί πέρα από την αξιοθαύμαστη αρχαιοελληνική παρουσία στην Ταυρική Χερσόνησο, ιδιαίτερα συναρπαστική αναδείχτηκε η ιστορία των μεταγενέστερων Ελλήνων, μέχρι τις μέρες μας.

Ελλήνων φάσεις

Είχα πρωτοδιαβάσει στη Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια για τους Έλληνες που ζούσαν στην Κριμαία μαζί με Σλάβους, Αλανούς, Αρμένιους κ.ά. την εποχή που την κατέλαβαν οι Ταταρομογγόλοι που έφτασαν στη Μαύρη Θάλασσα και την Αζοφική από τα απώτερα βόρεια της Ασίας, αλλά δεν φανταζόμουν ότι θα έρθει μια εποχή που θα σκαρφάωνα σε ορεινές περιοχές που υπάρχουν διάσπαρτοι τάφοι κοντά σε παλιούς ελληνικούς οικισμούς με χαρακτηριστικές συμβολικές αναπαραστάσεις των Ελλήνων του 13ου αιώνα ή ότι θα καθάριζα ταφικές επιγραφές για να διαβάσω και να φωτογραφίσω χαραγμένα ελληνικά ονόματα και χρονολογίες, μισοχωμένες σε εγκαταλειμμένα νεκροταφεία του 19ου αιώνα που έχουν καλυφτεί από πυκνή βλάστηση.

Ειδικά από την εποχή που οι Ρώσοι κατεβαίνουν στη Μεσόγειο και στη συνέχεια καταλαμβάνουν τη βόρεια πλευρά της Μαύρης Θάλασσας και όλη την περιοχή γύρω από την Αζοφική εκδιώκοντας τους Οθωμανούς και υποτάσσοντας τους Τάταρους, χιλιάδες Έλληνες

εγκαθίστανται και αναπτύσσουν έντονη δραστηριότητα στη Νέα Ρωσία. Ο Ελληνισμός ισχυροποιείται ξανά και αναλαμβάνει πολύ σημαντικούς ρόλους σε όλη τη νέα ρώσικη επικράτεια. Αφενός ιδρύει πόλεις και χωριά ή συμμετέχει στην ίδρυσή τους και αποκτάει σημαίνοντα ρόλο στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική τους ανάπτυξη με την ενθάρρυνση και υπόθαλψη της Ρώσικης Αυτοκρατορίας και αφετέρου συνεισφέρει με πολλούς τρόπους στην άμυνα τους απέναντι σε κάθε επιδρομέα είτε προέρχεται από την Ανατολή είτε από τη Δύση.

Η περίπτωση του Λάμπρου Κατσώνη μπορεί να είναι από τις πιο γνωστές, αλλά δεν είναι η μοναδική. Πέρα από ορισμένους απογόνους του που εντάχθηκαν στο ρώσικο στρατό, τον αυτοκρατορικό στόλο και τη διοίκηση, είναι αξιοσημείωτες οι ελληνικές στρατιωτικές μονάδες που σχηματίστηκαν στην Κριμαία, το Ταγκανρόγκ και την Οδησό και εντυπωσιακός ο αριθμός των αξιωματικών ελληνικής καταγωγής που διακρίθηκαν για τα ανδραγαθήματά τους και έφτασαν στις ανώτατες βαθμίδες της ιεραρχίας.

Έλληνες αξιωματικοί

Ξεκινώντας από τον 16ο αιώνα με τη δημιουργία παραμεθόριων οχυρωματικών γραμμών στο νότο, οι Ρώσοι προσπαθούσαν να εμποδίσουν τις ληστρικές επιδρομές των Τατάρων της Κριμαίας στα εδάφη τους που αποσκοπούσαν στις μαζικές αιχμαλωσίες και το δουλεμπόριο. Σύμφωνα με τη

ΕΚΗΜΙΘΗ Ο ΔΟΥΛΟΣ... ΔΕΚΕΜΒΡΙ 1889 (Κριμαία, φωτό Στ. Ελληνιάδης)

Το ανάκτορο του Χάνου της Κριμαίας στο Μπαχτσεσαράι. (φωτό Στ. Ελληνιάδης)

Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια «μόνο κατά το πρώτο μισό του 17ου αιώνα μεταφέρθηκαν στην Κριμαία με τη βία περίπου 200.000 αιχμάλωτοι!»

Από το 1687 οι Ρώσοι πέρασαν από την άμυνα στην επίθεση για να περιορίσουν τη δράση των Τατάρων, αλλά δυσκολεύτηκαν να καταλάβουν την Κριμαία. Σε όλο το νότο της αχανούς στέπας που ήταν αραιοκατοικημένη, υπήρχαν ισχυρά ταταρο-οθωμανικά φρούρια σε νευραλγικές τοποθεσίες. Μόνο με τη συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζί το 1774 οι Ρώσοι επέβαλαν τους όρους τους στον Σουλτάνο και τελικά προσάρτησαν όλη την Κριμαία το 1783 και ίδρυσαν τις μεγάλες ρώσικες πόλεις της Νέας Ρωσίας τόσο στη

χερσόνησο όσο και κατά μήκος του ρωσικού πλέον νότου. Αλλά ακόμα και μετά απ' αυτό, οι απειλές από τους Οθωμανούς και τους ευκαιριακούς τους συμμάχους όχι μόνο δεν έλειψαν, αλλά κορυφώθηκαν με την εισβολή των Άγγλων, Γάλλων και Οθωμανών, με τη συνδρομή της Σαρδηνίας και της Αυστρίας, στην Κριμαία και σε άλλες περιοχές της Ρώσικης Αυτοκρατορίας, στον πόλεμο που έμεινε στην ιστορία ως «Κριμαϊκός» ή «Ανατολικός» (1853-1856).

Ελληνικά τάγματα

Ο ηρωισμός των υπερασπιστών της Σεβαστούπολης το 1854-55 επί 349 μέρες μόνο με τον ηρωισμό των υπερασπιστών του Λένινγκραντ και του Στάλινγκραντ μπορεί να συγκριθεί. Τρεις υπεράνθρωπες άμυνες απέναντι στις ασύλληπτες βαρβαρότητες επιδρομές των ευρωπαϊκών δυνάμεων. Και σ' αυτό τον πόλεμο, οι Έλληνες έπαιξαν σημαντικό ρόλο. 235 νεκροί Έλληνες εθελοντές περιλαμβάνονται στους πίνακες που συνέταξε ο ταγματάρχης Αριστείδης Χρυσοβέργης για την «Ιστορία της ελληνικής λεγεώνας» (Οδησός 1888) που ξεκίνησε από την Οδησό και πολέμησε μαζί με το «Ελληνικό Τάγμα» της Μπαλακλάβα στο πλευρό των Ρώσων εναντίον των ξένων εισβολέων. Στο στρατιωτικό νεκροταφείο της Σεβαστούπολης και σε άλλα νεκροταφεία, φωτογράφισα επιβλητικούς τάφους που με

την αρχιτεκτονική και γλυπτική διαρρυθμισμό τους αποκαλύπτουν πανηγυρικά όχι μόνο την καταγωγή των ενταφιασμένων Ελλήνων αξιωματικών, αλλά και το κύρος τους.

Ο συγγραφέας Φώτης Ι. Μουρατίδης, βετεράνος της Ναυτικής Αεροπορίας της ΕΣΣΔ, στο βιβλίο του «Έλληνες ναύαρχοι και στρατηγού του ρώσικου Πολεμικού Ναυτικού» (εκδ. Ασίνη, 2017) παρουσιάζει τις βιογραφίες 98 Ελλήνων ανώτατων αξιωματικών, εκ των οποίων οι 83 ήταν ναύαρχοι και στρατηγού του στόλου της Ρώσικης Αυτοκρατορίας, οι περισσότεροι γεννημένοι στη Νέα Ρωσία, μερικοί και από την Κέα, την Κρήτη, την Τρίπολη κ.λπ., στη διάρκεια του 18ου και 19ου αιώνα!

Η συμμετοχή των Ελλήνων στους ρωσικούς πολέμους, αμυντικούς και επεκτατικούς, που περιλαμβάνουν και την αντίσταση στις υπό τον Ναπολέοντα ευρωπαϊκές δυνάμεις το 1812 που έφτασαν μέχρι τη Μόσχα για να υποστούν καθολική πανωλεθρία στη συνέχεια, συνετέλεσε πάρα πολύ στη διαμόρφωση του κατάλληλου υπεδάφους που γέννησε τη Φιλική Εταιρεία και κάθε άλλη επαναστατική τάση στην περιφέρεια ή μέσα στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Δικαιωματικά, λοιπόν, οι Έλληνες θεωρούν τη νότια Ρωσία και την Κριμαία ως τη δική τους Ελλάδα!

Στέλιος Ελληνιάδης